

TINGEN

Efterår 2014

Uden tema

TINGEN

- afdelingsblad for Idéhistorie

Efterår 2014

Trykt hos:

Fællestrykkeriet for Sundhedsvidenskab

Århus Universitet, Bygn. 1633

Oplag: 100 eks.

Udgives med støtte fra

Institut for Kultur og Samfund

Hvis man ikke ved evighed forstår uendelig varighed, men tidsløshed, så lever den evigt, som lever i den nærværende tid.

- *Ludwig Wittgenstein*

why...

Idéhistorie er et bogligt fag med stort B. Det vil nok derfor heller ikke overraske særlig mange, at det vi bruger mest tid på her på Idéhistorie vel nok er at læse bøger.

Et klart eksempel på dette er sommerens udgave af Tingen – det består nemlig næsten udelukkende af anmeldelser. Men så er der til gengæld også hele syv af slagsen. Emnerne strækker sig bredt, fra så forskellige områder som Kierkegaard og Nietzsche, til Leonardo da Vinci, islamisme og orientalsk totalitarisme. Eller endda til et metaskrift over idéhistorikeres tilgange til den idéhistoriske metode.

Idéhistorie kan som fag godt fremstå som lidt af en underlig størrelse. Hvor langt de fleste af de fag, der udbydes på universitetet, har en klar fagbeskrivelse og faglig funktion og et deraf naturligt afgrænset fagområde bag sig, skiller Idéhistorie sig ud ved praktisk talt at kunne beskæftige sig med ethvert fagområde, lige fra mikrobiologi til religionshistorie. Hvad Idéhistorie lige præcist er, og hvad vores særlige kompetencer er, er derfor spørgsmål, man som idéhistoriker ofte kan komme til at blive spurgt om, både af udenforstående, men også i særdeleshed af os selv.

En af de ting, som studiet på Idéhistorie i hvert fald opbygger, er evnen til at forstå og formidle: at kunne overskue og gennemskue brede emneområder og grave sig ind til kernen for at forene forskellige pointer under en samlet konklusion, for enden af en rød tråd. Det kan således være idéhistorikerens opgave at drage linjer og slutninger imellem forskellige fagområder, og derved finde frem til de mønstre og sammenhænge, som de forskellige fagområder selv ikke ville have kunnet finde frem til på grund af deres afgrænsede fokus.

Derfor giver det også god mening at have et medie her på Idéhistorie, hvor vi kan dele vores tanker, øve os i at formulere os, og vise vores tekster frem til hinanden. Derved skabes jo også muligheden for at få indblik i de spændende emner, som ens medstuderende har gravet sig ned i. Tingen håber på at være et sådant medie, og I er alle sammen meget velkomne til at deltage.

Frida Marquard, på vegne af redaktionen

who...

Redaktion

Frida Marquard (ansv. redaktør)

Joachim O. Seiler

Niklas Tørring

Lærke Fenger

Marie Falk Eriksen

Bidragydere

Esben Martiny-Bruun

Nikolaj K. Andersen

Tobias Dias

Marie Falk Eriksen

Ida Juul

Jesper Bachstein Nim

Cecilie Kjær Rimdal

Louise Rognlien

Layout

Lærke Fenger

Biko Martin

Forside

David Spriggs

Bagside

Casper Starotska

Kontakt

ide.tingen@gmail.com

Indhold

det Andet

Esben Martiny-Bruun: Tanker om den idéhistoriske pølsemaskine s. 8

anmeldelser

Nikolaj K. Andersen: Ole Thyssen: Blikskift s. 12

Tobias Dias: Ikke en anmeldelse, endsige en apertif,
men en bemærkning i den forkerte retning s. 14

Marie Falk Eriksen: Studium Generale - når viden
og tænkning spiller bold sammen s. 21

Ida Juul: En lille bog med vrede tanker - om dannelse s. 23

Jesper Bachstein Nim: Mere end maleri og opfindelser s. 25

Cecilie Kjær Rimdal: Turen går til eksistensen s. 27

Louise Rognlien: Å sette sammen et komplekst puslespill
og ende med et detaljert billede s. 30

det Andet

Esben
Martiny-Bruun

Tanker om den idéhistoriske pølsemaskine - eller om fraværet af metode ved den idéhistoriske disciplin

PØLSESNAK. Hvad mener Moren Haugaard, når han siger, sammen med alle de andre kloge ånder på faget, at der ingen, idéhistorisk metode findes? Og støtter det til en fortælling om at der i hvert fald ikke findes nogen sådan, hvis man ved metode forstår en fremgangsmåde, man ligesom bare kan følge fra punkt et til ti, og så have et færdigt resultat? Eller som han ynder at forklare metaforisk: Der gives ingen idéhistorisk-pølsemaskine i hvilken man bare skal propper idéhistorisk data, svinge på håndtaget, og så bare være klar til at tage imod velformede idehistoriske pølser. Hvilket vi må tolke som endelige svar på åbne spørgsmål stillet til historien. Men hvad pokker er så idéhistorie hvis ikke en pølsefabrik? Der trykkes da masser af idehistoriske bøger – er de ikke en slags pølser? Jo, men pointen er nok netop, at de er forskellige. Endog i visse tilfælde meget forskellige.

Op på slagtebænken

Men hvad så med dataen – kødet til pølserne? Se her tror jeg hurtigt vi kan blive enige om noget, der ligner en idéhistorisk praksis. Ja man fristes til at kalde det metode: Bøger. Bøgerne udgør kødet i den idéhistoriske pølse. Krydderierne, kunne vi lidt frisk sige, høstes i idéhistorikerens analyse og spørgen. NB: glem ikke at det er krydderierne der giver pølsen dens smag og karakter!

... Ind i maskinen

Men det vil altså være min påstand, at der gives ikke bare én men en hel række af idéhistoriske pølsemaskiner. Det farlige, og dermed også det vigtige(!), er bare, at de alle som én er skide utilregnelige. Man kan simpelthen ikke være sikker på hvad der kommer ud, når man svinger på håndtaget! Der gives en lang række pølsemaskiner:

Lovejoys unit-sausages: Producerer meget, meget, lange pølser. De længste strækker sig fra civilisationens fødsel og eftersigende ud i fremtiden.

Skinners train-dog: Det køre som på skinner, men bemærk: hvert togsæt (læs: kødklump; læs: idéhistoriske forskningsobjekt) hænger ikke sammen med andet end sig selv(!) og sit umiddelbare "kødelige (læs: litterære) omkring (læs: samtid)".

The Foucault wiener: kommer i tre udgaver. Men kun på engelsk og i form af en tre-retters menu:

1. Starter: Madness in the classic period
2. Main course: Genealogy
3. Dis-course: Actually the real main course

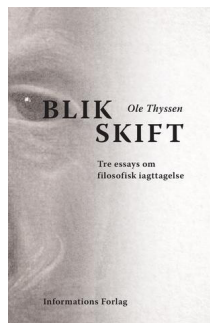
Og ud igen...

Det er altså hverken kødet eller selve maskinen, der bestemmer hvilke pølser man ender op med, men selve krydderisammensætningen (den idéhistoriske brug af kilderne). Det er også heri at magien gemmer sig. Tak for mad og god pølselavning derude!

anmeldelser

Blikskift
Ole Thyssen
Informations Forlag, 2013
102 sider, 149,95 kr.

anmeldelse »

Ole Thyssen: Blikskift

"En filosof skal sige noget nyt. Ellers har han ingen berettigelse".

Sådan skriver Ole Thyssen i bogen Blikskift. Bogen er et forsøg på dels at give en skildring af, hvad filosofi overhovedet er for en størrelse samt et eksempel på, hvordan filosofi kan bedrives. Men siger Thyssen selv noget nyt?

For at besvare det må vi tage et kig på bogens format og emne. Den er en net sag på godt 100 sider inddelt i tre essays, alle skrevet af Thyssen. Det første essay er en introduktion af begrebet "blik" som en betegnelse for, at et givet emne altid beskues fra en særlig vinkel. Det andet essay behandler forholdet mellem filosofi og religion ud fra begreberne fra første essay. Sidst beskriver Thyssen, hvad der sker når flere blikke støder sammen i det tredje essay.

Lad det være sagt med det samme: Thyssens projekt er ikke synderligt revolutionerende. Hans bliksterminologi er et sammensurium af tanker fra filosofihistorien, hvis ophav oftest er ganske nemt at spore for den erfarne filosofilæser. I den forbindelse fremstår et af bogens problemer: Hvem

er målgruppen? Til tider er sproget ligetil og uden mange filosofiske referencer, og her kunne bogen egne sig fint som en introduktion til filosofi for nye læsere. Andre gange bliver sproget snørklet og begreberne så abstrakte, at det kræver en forudgående kendskab til Hegel og "væren" som filosofisk begreb for rigtigt at kunne følge med.

Thyssen bruger filosofihistorien flittigt, og det lykkes ham at inkludere imponerende mange perspektiver og tilgange i det relativt korte værk. Men dette er også en af bogens svagheder. Den strækker sig ganske simpelt for vidt og bliver til tider overfladisk. Som læser ville man ofte have foretrukket en uddybning af en pointe frem for to flere. Hertil kommer så, at Thyssen til tider bruger adskillige sider på uhensigtsmæssig fordybelse, hvor pointen virker relativt ligetil. Godt fire sider dedikeres til at påvise, at Hegel tog fejl, og sytten sider bruges på Adam Smith, i hvad der godt nok er en hæderlig analyse men et beskedent bidrag til essayets emne som helhed.

Bogens absolut svageste essay er dog det midterste, hvor Thyssen be-

handler religionen. Thyssens modstilling mellem filosofi og religion som henholdsvis "fornuftige sammenhænge" og "vanvittige påstande" bliver hurtigt for unuanceret og uinteressant. Thyssen forsøger at tegne en front op mellem religion og filosofi og mener tilmed at placere sig selv uden for denne strid. Reelt er der dog tale om filosofisk religionskritik, der ikke så meget forsøger at forstå religionen som at miskreditere den.

Har bogen lyspunkter? Det mener jeg bestemt. Beskrivelsen af filosofi-historien som en række kampe mellem forskellige blikke er som sådan interessant nok, og nogle af refleksionerne over, hvad filosofi gør og kan, er både tankevækkende og velformulerede. Thyssen præsenterer desuden en interessant sammenligning mellem en selvmordsterrorist og Kierkegaards læsning af myten om Abraham og Isak. Gennemgangen af Adam Smith er fremragende som sekundærlitteratur til Smith, men for essayet selv noget disproportional.

Så er Blikskift berettiget? Siger Thyssen noget nyt? Det er desværre ikke meget, og bogen har adskillige sproglige, dispositions-mæssige og analytiske problemer. Men for læseren der savner input til det evige spørgsmål om filosofiens væsen, udgør Blikskift et overskueligt og til tider konstruktivt indspark.

Nikolaj K. Andersen

Opgør med Kierkegaard
K.E. Løgstrup
Forlaget Klim, 2013
223 sider, 269 kr.

anmeldelse »

Ikke en anmeldelse, endsige en apertif, men en bemærkning i den forkerte retning

I anledning af Søren Kierkegaards 100 års fødselsdag sidste år genudgav det århusianske forlag KLIM K. E. Løgstrups forkætrede og afguderiske værk *Opgør med Kierkegaard*. Et manifest af kritikkenes ernærende kraft, kunne man fristes til at sige.

Som allerede titlen til nærværende skulle indbyde, vil der ikke her foretages en anmeldelse, for så vidt anmeldelse forstås som en art akademisk vurdering, hvori argumenternes og fremstillingens kvalitet og gyldighed opvejes. Ikke kun foreligger der en indbygget selvmodsigelse i at foretage en anmeldelse af en tekst, der i en sådan grad skriger af opgør og polemik. Anmeldelse i ovenstående betydning læser bogens her og nu, med dets åsyn vendt mod fortid og samtid. Nu forholder det sig imidlertid sådan, at *Opgør med Kierkegaard* er skrevet for mere end 50 år siden. Det betyder, at vi ikke har blot har

åsynet vendt mod værkets samtid og fortid, men tillige værkets eftertid. Uden eksplicit at inddrage reaktioner og kommentarer fra værkets receptionstid, nedsættes følgende bemærkning således med et halv århundrede på bagen, ind i historiens tomme kontinuum.

Ikke en kritik, men et opgør

Det kunne først og fremmest være interessant at stoppe op ved Løgstrups tilgang. Denne er nemlig ikke uvæsentlig for overhovedet at forstå Løgstrups ærinde. Løgstrups tekst er nemlig ikke blot en kritisk fremstilling af Kierkegaards kristendomsforståelse, endsige en sådan af sin egen tænkning, men derimod et *opgør* med, en for Løgstrup herskende kristendomsforståelse. Løgstrup er i teksten ikke interesseret i at forstå Kierkegaard, men derimod i at gøre op med hans forståelse. Blot titlens ordlyd gør læseren opmærksom

på dette. Af denne grund kunne man nemt – hvis ikke man læser ordentligt efter – fristes til at tro at værket er et opgør med Kierkegaard som sådan. Der er derfor god grund til at læse det berygtede forord punktligt efter:

"I mit opgør med Kierkegaard er jeg interesseret i hvad der er tendensen og konsekvensen i hans kristendomsforståelse, ikke i hvad han – også – har sagt" (Løgstrup 2013: 9).

Af dette bør vi vedholde os 4 centrale perspektiver¹: for det første; sentensen er bogens første. Det er som om Løgstrup ikke tydeligt nok kan gøre opmærksom på sit forehavende. Ingen indledende bemærkninger eller almene teologiske betragtninger der skulle muliggøre en læsevenlig indgang, nej; "I mit opgør med Kierkegaard". For det andet er det ikke Kierkegaards eksistensforståelse, æstetik eller for den sags skyld etik, men derimod kristendomsforståelsen, der udgør omdrejningspunktet. Vel at mærke ikke kristendomsforståelsen etisk, æstetisk eller eksistentielt udmøntede, altså indsnævret til en afgrænset sfære, men derimod kristendomsforståelsen i dets hele. Eller – og det er det tredje – det er tendensen og konsekvensen i Kierkegaards kristendomsforståelse. Det er et angreb helt ind til grundkonceptionerne. Tendensen bør, som teologen i bogens *Efter-skrift* Svein Aage Christoffersen bemærker, forstås som en bevægelsesretning, ikke en læsning af Kierkegaards system, hvis et sådant skulle udfindes. At spørge til tendensen og konsekvensen vil altså sige at spørge til "hvilken retning hans

kristendomsforståelse bevæger sig", hvorfor Løgstrup i en række kapitler tillige diskuterer og kritiserer Karl Jaspers og Jean Paul Sartre (Christoffersen 2013: 182). Christoffersen, hvis indledning i øvrigt er glimrende begået, accentuerer i øvrigt i denne sammenhæng en vigtig skelnen: der er forskel på at bedrive en intern kritik - hvad Kierkegaard også skulle have sagt - og så være optaget af tendensen og konsekvensen i Kierkegaards kristendomsforståelse. Det ene er for teologer, der opfatter Kierkegaard som kirkefader, det andet er, hvad Løgstrup vil foretage sig. For det fjerde og sidste, er Løgstrups opgør et opgør, og af denne grund ikke blot og bart nedbrydende, men derimod opbyggelig ved den simultane opstilling af et alternativ. Der kritiseres *i og med*, at der korrigeres. Løgstrup har uvægerligt bolden, imens Kierkegaard passivt må tage imod; for ligefremhed og umisforståelighed kan Løgstrup ikke kritiseres for. Én ting er imidlertid, at Løgstrup næppe kan misforstås, en anden hvorvidt Løgstrup virkelig har misforstået Kierkegaard. Eller mere præcist: Har Løgstrup ret i sit opgør med Kierkegaard? At svare på det er naturligvis en umulighed. Vi kan dog tilnærme os en forståelse af Løgstrups opgør. Dette kan vi kun gøre ved at læse ham. Værkets omfangsrighed udelukker imidlertid at vi i denne sammenhæng vil kunne berøre samtlige centrale temaer. Vi må derfor blot fiksere opmærksomheden på én vigtig problemstilling – hvis ikke den vigtigste – i overbevisning om, med den tyske romantiker Friedrich Schlegels ord, at "bore hvor brættet er tykkest"

(Schlegel 2000: 69). Dette er Løgstrups kritik af paradoksaliteten som grundkategori i Kierkegaards tænkning. Der forsøges altså at indfange i skæringspunktet; netop dér hvor Løgstrup og Kierkegaard støder sammen. I højere grad ved at læse Løgstrup end Kierkegaard. Nærmere, et talende vidnesbyrd på hvorfor der stadig er grund til at læse *Opgør med Kierkegaard*, findes næppe.

Kort intermezzo

Det er ikke en overdrivelse at påstå at Løgstrups opgør med Kierkegaards paradoksalitetstanke, er et af-livningsforsøg. Med andre ord: på trods af, at der i ovenstående nuanceredes i Løgstrups ærinder, må vi ikke glemme Kierkegaards ord i *Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed*:

"[...] hvad jeg som Forfatter i Sandhed er, at jeg er og var religiøs Forfatter, at hele min forfatter-Virksomhed forholder sig til Christendommen, til det Problem: at blive Christen [...]" (18: 45).

Det umuliggør naturligvis ikke, hvad der da heldigvis stadig bliver gjort, at Kierkegaard kan udlægges eksistentielt, æstetisk og for den sags skyld teologisk. Men – og det er vigtigt – Løgstrups opgør udelukker de teologiske og filosofiske grundlag for Kierkegaard tænkning. Løgstrup vil tænke Gud, Jesus og tro i en radikal ny forståelse og for så vidt udelukker Løgstrup Kierkegaard som kirkefader. In mente bør der imidlertid i denne sammenhæng medtænkes, at opgøret ikke blot er et opgør med Kierke-

gaard, men i høj grad tillige Tidehverv, hvilket højest sandsynligt ikke har haft ringe indflydelse for Løgstrups engagement. Når det alligevel er sagt, er det jo ikke desto mindre Tidehvervs kirkefader og ikke Olesen Larsen og Johannes Sløk, Løgstrup gør op i mod, uantastet hvor stor ansporkingskraft disse har haft for Løgstrup. Vi vil med andre ord med spørgsmålet om hvorvidt Løgstrup har gang i et kongemord på åben gade, vel nok kunne svare et rungende "JA", men egentligt ikke komme længere uden at forholde os til hvad det så rent faktisk er, Løgstrup gør opgør imod.

Paradoksaliteten

Ifølge Løgstrup tager Kierkegaard sit udgangspunkt i paradokset "[a]t guden blev menneske i en tjeners ringe skikkelse" (Løgstrup 2013: 11). Det kristne budskab henlægger ifølge Løgstrup hos Kierkegaard ikke ved Jesu ord og gerninger, men derimod ved den blotte kendsgerning at Jesu påtog sig den ringe tjeners skikkelse og herved hævder den "absolute Forskjellighed" som det hedder i *Philosophiske Smuler* (6: 44). Guden i tiden, fremviser således den absolutte forskellighed mellem timeligheden og uendeligheden. Om Guden i tiden skriver Kierkegaard derfor:

"See, der staaer han da – Guden. Hvor? Der; kan Du ikke see ham? Han er Guden, og dog har han ikke det, hvortil han kan hælde sit Hoved, og han tør ikke hælde det til noget Menneske, at han ikke skal forarges paa ham." (6: 33).

En sådan kristusforståelse foranlediger imidlertid at spørgsmålet om troens anledning med nødvendighed fremdrages. Fordi, hvad skal bringe os til troen når Jesus i sin konkrete livsudfoldelse på ingen måde indikerer Guds nærvær? Svaret på dette er ifølge Kierkegaard, at troens anledning - udover Jesu mirakler - er Jesu ord om, at han er Guds søn. Dette er for Løgstrup dybt problematisk. I så fald burde der findes en urkohærens mellem tilsynekommst og det betegnede. Denne findes ikke, forholdet mellem tilsynekommst og det betegnede er tilfældigt, og såfremt modsigelsesforholdets legitimitet overhovedet skulle kunne anerkendes, måtte mødet mellem modsigelserne forestå på et fælles plan. Det er således ikke et fælles plan når Anti-Climacus ekspliciterer "modsigelsens tegn"; dette er blot en hævde af en urkohærens. Det fælles plan forefindes udelukkende med den historiske Jesu liv, forkyndelse og gerninger. Vi kan således samle Løgstrups kritik af paradoksaliteten med følgende ord:

"Enten er det muligt, at Gud giver sig til kende i et timeligt og jordisk menneskelig, og så kan det også ske i dets forkyndelse og gerninger og hele færd, eller også er det umuligt, og så er det også umuligt på paradoksalitetens og absurditetens vilkår" (Løgstrup 2013: 19).

Parafraseret med Løgstrups egen terminologi; eftersom Gud ikke kan være nærværende i hvad Jesus siger og gør, kan Gud ikke være magten til at være til i "[m]enneskets tilværelse og verdens beståen" (Løgstrup 2013: 19).

At Gud ikke umiddelbart kan erkendes, er altså for Løgstrup ikke lig med en paradoksal og ukendelig Gud: og det er det ikke fordi mennesketilværelsen hvori Jesus levede, er Guds. Jesus er inkarnationen af Guds magt. Jesus er således ikke en paradoksal skikkelse, men derimod legemliggørelsen af, at ikke kun *at*, men tillige *hvordan* man er til, har betydning. Af denne grund vender Løgstrup Kierkegaards argumentation på hovedet, ved at angive, at det er Jesu liv der som det eneste *ikke* er paradoksalt. Hvordan kan vi nemlig trods den magt, der er nærværende i os, og uden vi ikke engang ville være til med blotte ord og gerninger? Dette er som sagt ikke tilfældet med Jesus. Hans liv og gerninger stiller ikke dette spørgsmål, det gør udelukkende mennesket. Mennesket lever nemlig i den indbildning "[a]t vor magt til at være til er vor egen magt" (Løgstrup 2013: 22). Dette er vel at mærke en psykologisk forklaring, fordi hvordan skulle vi kunne give en ontologisk forklaring på, at vi sætter os imod vores egen magt til at være til? Dette bør imidlertid ikke fraholde os fra at besinde os på følgende; at vi er til og hvordan vi er til kan ikke skilles. I og med vi er til, må vi uvægerligt forholde os til hvordan vi er til, og omvendt hvordan vi er til, kan der jo kun undres over, i kraft af at vi er til.

Vi kan ikke være til uden *at* og *hvordan* anticiperer os. Dette fører Løgstrup videre til at påstå, at der findes en ontologisk – ikke en psykologisk – forskel på at være til. Vi kan nemlig leve i livsnedbrydelse eller livsbe-
for-

dring. Det første gør vi i grusomhed, ødelæggelse og tilintetgørelse af vort liv sammen. Det andet ved at bevare og fremme vor tilværelse. Vi opdager med andre ord ikke kun den ontologiske forskel mellem godt og ondt, men tillige at *etikken er ontologisk funderet* – og det er med denne viden, at vi møder og bliver bekendt med Jesu liv og forkyndelse. Dennes liv, det eneste ikke-paradoksale liv, som vi lader os vejlede af. Vi kan ret beset ikke vide hvorvidt Jesus faktisk er Guds søn, men via en dobbelt forforståelse kan vi alligevel finde vished. For det første; mens Jesus lever i fuldbyrdelse af sine livsmuligheder, som jo er de samme som vores, og vi nedbryder dem, fremdrages forskellen. Denne første forudforståelse kommer til syne ved konfrontation med Jesu ord og gerninger; vi har en forståelse af hvad sand eksistens er, hvorfor troen tillige har karakter af eksistensafgørelse (Løgstrup 2013: 26). For det andet må vi erkende, at der intet paradoksalt er i, at Guds magt til at være til i alt hvad der er til forlenes i og med Jesu liv – denne er fuldbyrdelsen af Guds magt. Der findes altså en modsigelse mellem Gud og menneske, men det er en modsigelse, der hviler på en lighed, der består af de livsbefordrende muligheder (Andersen 2005: 67).

Således lyder Løgstrups alternativ til Kierkegaards kristne paradoksalitetsforståelse i en selektiv og sammentrængt form. Vi kan imidlertid kondensere Løgstrups kritik videre: Dette, at enten må sandheden være objektiv eller paradoksalt, hviler ifølge Løgstrup

på en objektiv forståelse af sandheden (Løgstrup 2013: 29). Løgstrup er altså kritisk overfor Kierkegaards påstand om at den kristne forkyndelse intet har at gøre med gerninger og livet, men udelukkende de transcendent vilkår – så vidt vi nu kan kalde disse vilkår – og af denne grund absurditeten og paradoksaliteten i at vi alligevel tror. At der intet genkendeligt er ved Jesus, udover hans ord om at han er Guds søn og de begåede mirakler, har imidlertid ifølge Løgstrup til følge at Kierkegaards fordring ikke lyder på "[t]ilgivet at fuldbyrde det liv hvortil mennesket er skabt", men derimod i Kristi efterfølgelse, i den ukendelige kærligheds lidelse (Løgstrup 2013: 34). Med en terminologi fra Luther, som Løgstrup ofte benytter sig af mod Kierkegaard, kræver Løgstrup at brugen af lovens første og anden brug holdes klart adskilt. For dem begge gælder imidlertid at de er udtryk for Guds vilje. Men hvor den første er den retlige og politiske brug, og derfor kredser sig om den verdslige øvrighed, angår den anden brug den radikale etiske fordring som fremkalder uopfyldelig afmægtighed. Problemet med Kierkegaard bliver imidlertid at lovens første brug glider over i lovens anden: "Som opgave må lidelsen opsøges, og det vil sige at den bliver selvvalgt" (Løgstrup 2013: 47). Kristendommen bliver gjort til lov, med hvilket Løgstrup pånøder Kierkegaard at mene, at der findes en særlig kristelig lidelse, som ikke er skæbnebestemt, men derimod konstitutiv for den kristne. Ifølge Løgstrup er den kristelige kærlighed hos Kierkegaard en "sam-

fundsløs kærlighed”, der diskvalificerer kaldets gerninger (Løgstrup: 113, 54). Lovens politiske funktion er ikke tilstedeværende hos Kierkegaard, og det får Løgstrups til at påpege fraværet af en begrundelse for “[a]t et menneske skal leve et virksomt liv, gøre gode gerninger” (Løgstrup 2013: 65). Paradoksallitetens konsekvenser er således radikale. Denne kritik er Løgstrup dog ikke ene om. Den blev f.eks. allerede udtrykt i Theodor W. Adornos disputats *Konstruktion af det æstetiske*². Væsentligt i forhold til forkyndelsesproblematikken peger Løgstrup altså på et korrektiv til Kierkegaards enten-eller opstilling: sandhedens paradoksale karakter er uholdbar, denne falder bort såfremt vi fikserer på sandheden som “[G]uds forhold til den eksisterende i bestemte ord og gerninger” (Løgstrup 2013: 29).

Afsluttende betragtninger om den absolutte forskellighed

Ved et besøg hos regentparret beskriver Kierkegaard i sine papirer om en uheldig fortalelse af Dronning Caroline Amalie. Midt i en samtale mellem Kierkegaard og Kong Christian 8., afbrudte kongen konversationen og kaldte på Dronningen. Dronningen trængte med ihærdighed ind i rummet, hilste og fortalte straks Kierkegaard, at hun kendte ham. Udover at have set ham en enkelt gang på ‘Volden’, havde hun faktisk også forsøgt at læse hans bog “Enten og eller”, uden dog at opfange meget (NB9: 42). Kierkegaard ignorerede fortalelsen, kun Kongen gjorde forsøg på øjenkontakt, som Kierkegaard

dog affærdigede. Med en udspekuleret afledningsmanøvre sendte Kongen Dronningen ud af rummet igen.

Hvorfor Kierkegaard ikke selv lod sig optage af den eventuelle dybsindighed i Dronningens ord, kan vi spekulere over længe. Det kan skyldes distraktionen der opstår af højagt, eller for den sags skyld en overvurdering fra nærværendes side. Såfremt Kierkegaard faktisk skulle affærdige den majestætiske forteleses givne betydning, kunne den dog alligevel bringe os til en antydningssreplik til Løgstrup. Med andre ord kan vi forstå Dronning Caroline Amalias mere end hundrede år gamle fortalelse, som en replik til Løgstrup. Enten-eller er tillige Enten og eller. For så vidt kan vi her blot antyde den uvægerligt forglemmelse Løgstrup gør sig, ved ikke at indtage værdien af erfaringsfraværet, som spiller en stor rolle i Kierkegaards forfatterskab. Vi erfarer fravær af nødvendighed og vores egen utilstrækkelighed. Vi erfarer det fjerne ved det nære i kraft af, at vi som mennesker er syntese af endelighed og uendelighed. Mennesket er altså ikke skabt uden betingelse for at forstå sandheden, blot har det forspildt den, og af denne grund lever mennesket i polemik og afmægtighed mod sandheden. Subjektivitet er usandhed, som det jo hedder i *Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift* (Løgstrup 2013: 34). Mennesket har altså revet sig løs fra evigheden og lever med denne synd som et tab, et fravær. Bemærkningen om “Enten og eller” indfanger for så vidt den nødvendige konfliktualitet, der til-

hører det at være menneske. Én ting er imidlertid, at Løgstrup uvægerligt har ret i, at grundet Kierkegaards vægtning af det eksistentielle, har tabet af uendelighed karakter af handling, og ikke erkendelse. Én helt anden ting er at påstå, at handlingens afgørelse til fordel for erkendelsens reducerende rolle, er lig med en tænkning af Kierkegaard som værende fri for erfaring og forståelse. Kierkegaards filosofi er ikke blot en inspektion af angsten, fortvivlelsen, kærligheden og den her tilhørende handlingsdimension. Kierkegaards filosofi er et forsøg på at udlægge en række erfaringer og en forståelse af, hvad det vil sige at eksistere som menneske. Erfaringen af tab og fravær i timeligheden affærdiger Løgstrup imidlertid: såfremt at Jesu skikkelse forbliver ukendelige og paradoksal, kan verden intet have med Gud at gøre, og i så fald er også åbenbaring som paradoksalt umulig (Løgstrup 2013: 19). Eftersom forbindelsen mellem tegn og tilsynekomst er tilfældig, må der findes et fælles plan, og dette bliver umuligt for Kierkegaard, så længe paradoksaltiteten og absurditeten hersker. Sandheden som mennesket har berøvet sig selv, kan ifølge Løgstrup kun være det givet livs sandhed, ikke paradoksaltitetens liv. Hvad kan man andet, end med disse ord også at gå i gang med at læse Kierkegaard?

Noter

1 De her opstillede perspektiver er ikke en forsøgsvis gengivelse af Christoffersens fire modsætningspar, men derimod en optegnelse, der forsøger

at indfange de af Løgstrup centrale retningsanvisninger.

2 Ligesom kritikken er velkendt, er forsvaret på at forsøg at undvige sig den apatiske tilegnelse af Kierkegaard det. Her kan bl.a. nævnes Pia Søltoft, *Kierkegaard og det religiøses etik* som eksempel.

Litteraturliste

Andersen, Svend, Slagmark nr. 42 2005 p. 63-75, *I umiddelbarheden begynder det* (2005), Aarhus, Slagmark

Christoffersen, Svein Aage, *Efterskrift i Opgør med Kierkegaard*, Aarhus, Klim

Kierkegaard, Søren, Samlede værker Bind 6, *Philosophiske smuler* (1962): København, Gyldendal

Løgstrup, K.E, *Opgør med Kierkegaard* (2013): Aarhus, Klim

Schlegel, Friedrich, *Athenäum fragmenter og andre skrifter* (2000): København, Gyldendal

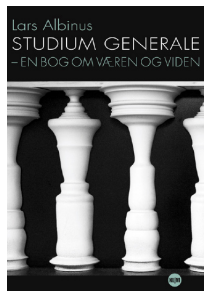
Tobias Dias

Studium Generale - En bog om væren og viden

Lars Albinus

Forlaget Klim, 2012

341 sider, 299 kr.

anmeldelse »

Studium Generale - når viden og tænkning spiller bold sammen

Studium Generale betegner det nutidige universitetsfag, der beskæftiger sig med generelle kriterier for videnskabeligt studium samt universitetets historie og som de fleste universitetsstuderende stiftes bekendtskab med. "*Studium Generale - En bog om væren og viden*" (2012) af Lars Albinus er tænkt som en introduktion af faget ved universiteternes kulturvidenskabelige uddannelser med religionens og filosofiens historie som særligt omdrejningspunkt. Religionen samt filosofiens historie er i den grad sammenslyngede og, at fortælle den ene historie uafhængigt af den anden ville være misvisende ifølge Lars Albinus. Med forfatterens særlige inddragelse af det historiske perspektiv indlejrer han videnskabs-teorien i en større sammenhæng. I stedet for, at forstå videnskaben som en isoleret praksis samt erkendelsesform, betragtes disse i forhold og i et sammentale mellem de forskellige filosofiske grundopfattelser op igennem den

europæiske kulturs historie. Hertil er det i særdeleshed humanvidenskabernes tilblivelseshistorie der fokuseres imod. Bogen inddeles i fire hovedafsnit med spørgsmålet om væren som erkendelsens sidste grundlag, som første afsnit. Sekundært er spørgsmålet om bevidstheden som erkendelsens egentlige kilde og følgelig står spørgsmålet om sproget som erkendelsens forankring og formidling. Slutteligt har diskussionen om den nuværende kognitionsforskning en særlig plads som en åben diskussion der efterlader læseren med stof til eftertanke. Umiddelbart synes projektet ambitiøst, hvilket det i grunden også er, men pointerne drukner ikke og hvad vigtigere er, læseren drukner ikke. Bogens udgangspunkt er som værende en lærebog og dette udgangspunkt bliver overholdt, da sproget fremgår sagligt og letlæseligt. Yderligere afsluttes hvert afsnit med en opsummering af de væsentligste pointer som har til formål, at skabe overblik over de

forhenværende afsnit. Yderligere, for dem som værdsætter slutnoter, er der tale om nogle fortræffelige af slagsen. Undertitlen 'En bog om væren og viden' indikerer sammenspillet mellem bogens to grundlæggende spørgsmål: En undren om erkendelsen som får mennesket til, at tænke om, at noget er samt hvordan vi får viden om det værende. Sammenspillet mellem disse to spørgsmål er bogens dybeste anliggende nemlig, at pointere og udvikle dette forhold på en sådan måde, at viden og tænkning ikke falder fra hinanden, men udvikler sig i et sammen spil og spiller bolden op ad hinanden:

"... jeg stiller generelt begreberne 'væren' og 'viden' op over for hinanden som udtryk for, at viden hører hjemme i en sammenhæng, hvor det, at noget er til, rejser konkrete spørgsmål om, hvad der er til, og hvordan det er til, i relation til den horisont, hvordan, og den hensigt, hvormed vi spørger til den" (Albinus 2012: 15).

Lars Albinus' anbefalelsesværdige grundbog i Studium Generale åbner og baner vej for en lettilgængelig adgang til faget, samt en introduktion til den idéhistoriske udvikling som universitetet indgår i.

Marie Falk Eriksen

Schopenhauer som opdrager
Friedrich Nietzsche
Oversat af Lars Christiansen
Informations Forlag, 2014
140 sider, 149,95 kr.

anmeldelse »

En lille bog med vrede tanker - om dannelse

Friedrich Nietzsches *Schopenhauer som opdrager* er for nyligt blevet oversat til dansk. Bogen er det tredje værk af hans fire Utidssvarende Betragtninger. Værket udfolder sig over otte små kapitler, og er noget lettere læselige end hans senere værker. Bogen er fra 1874, og derfor fra før han for alvor griber fat om sit filosofiske projekt. Kimen er dog lagt, formuleret som prøvende, flydende og til tider digteriske betragtninger.

Jeg vil vove at påstå, at dette er den mest sobre tekst af Nietzsche, jeg har læst. Sober betyder i denne sammenhæng absolut ikke kedelig. Af disse grunde kan den fungere udmærket som introduktion til hans tankeunivers, men det gør afgjort værket mere interessant, hvis der ligger noget baggrundskendskab om Nietzsche i baghovedet under læsningen.

Det gennemgående tema er dannelse eller opdragelse, der her anvendes synonymt. Dannelse handler ikke mindst om personlighed. At blive

vækket. At slippe ud af den "døs, som man normalt tager rundt i som i en mørk sky" (side 19), hvor man gemmer sig for sig selv i politik, penge, den objektive naturvidenskab eller andre adspredelser. Dannelse handler om at nå frem til sin subjektive, indre væsen-skerne ved at "fjerne ukrudtet". Han påpeger, at der er flere måder at gøre dette på, men den bedste måde han selv kender til, er ved at mindes sine "opdragere og skabere". I Schopenhauer ser han netop dette gode eksempel.

Undervejs nævner han også andre navne, blandt andre Rousseau og Goethe. Han opstiller henholdsvis tre menneskebilleder. Rousseaus menneske har et brændende begær efter liv og dog kommer der alligevel ikke noget ud af det. Goethes menneske er kontemplativt og på sin vis korrektivet til Goethes. Han afskyer al voldsomt – hvad der for Nietzsche betyder al handling. Schopenhauer, der ville gennemsyre sit liv med sin tænk-

ning, bliver for Nietzsche den opdrager, der forener handling og det kontemplative. Det er ikke svært at se Nietzsches inspiration fra Schopenhauer.

Nietzsches betragtninger leder videre til refleksioner over formålet med kulturen (og dannelse); nemlig frembringelsen af geniet. Hans tanker finder vej ind i et spændingsfelt mellem universitetsmiljøet (eller "ren videnskab", som han kalder det) på den ene side, og dannelse, opdragelse eller slet og ret filosofi på den anden side. Den filosofi som filosofiprofessorerne bedriver, benævner han som halv- eller sågar kvartvidenskab. Man kan man ikke forvente, at de store tanker står klar på minuttet, mandag morgen klokken 08.00.

Hans kritik af miljøet rager endvidere ud efter naturvidenskaben og den formålsløse ophobning af viden: "[...] hvis der ikke brænder nogen ild i dem [bøgerne], så skal de straffes af ilden." (side 51) Værket er skrevet inden han brød endeligt med universitetslivet.

Det er en vred bog. Immanuel Kant får blandt andre et par hug med undervejs. Det er dog alligevel en bog med forførende tænkning, der opfordrer til handling. Selvom det er en af hans tidligste værker, har han forstået at spække siderne til med gode og skarpe citater. Mange dele af teksten ville snildt kunne tages ud af kontekst, og placeres i den aktuelle universitetsdebat i dag om universitetets og erhvervslivets rolle. Her har refleksioner om dannelse – at finde sig selv som han også kalder det – helt bestemt en særlig plads.

Oversætteren, Lars Christi-

ansen, har placeret en række hjælp-somme noter undervejs, og skrevet en kort og udmærket introduktion, der placerer Nietzsche i en nærmest politisk (eller anti-politisk?) kontekst i forhold til det nyetablerede tyske kejserrige i 1871, samt i forhold til Nietzsches forbindelser til Schopenhauer, Richard Wagner og Georg Brandes.

Ida Juul

Leonardo Da Vinci – Videnskabsmand og
Tænker
Fritjof Capra
Informations Forlag, 2011
326 sider, 299 kr.

anmeldelse »

Mere end maleri og opfindelser

Fritjof Capras (FC) bog om Leonardo Da Vinci (LDV) vil overbevise om, at LDV ikke kun var en fabelagtig maler og en anerkendt ingeniør eller opfinder, men at han var en videnskabsmand og en tænker forud for hans tid. Fremgangsmåden går via systemtænkningens perspektiv, hvor der er fokus på forbindelser, mønstre og systemer i LDVs tilnærmelse af viden, over til en vurdering af hvorledes han applicerer disse mønstre på tværs af sine studier – samt hvorvidt og hvorledes disse kan siges at være videnskabelige. FC kommer med adskillige spændende indgangs-vinkler, som underbygger denne tese på en fornuftig og overbevisende facon med et solidt referencearbejde.

Bogen er delt op i to dele, hvor første del fokuserer på LDVs liv og samtiden, som han levede i, mens anden del fokuserer på nogle "hovedområder" i LDVs videnskabelige forskning og nytænkning. Første del er en typisk biografisk indledning med hentydninger til en mulig videnskabelig metode før Galilei, samt en forklaring på hvordan og hvorfor LDVs videnskabelige

opdagelser synes at være inspireret af en tidlig systemtænkning. Dette perspektiv på LDVs videnskabelige arbejde og tilegnelse af viden er anderledes end de gængse bøger om LDV, som for det meste kun fokuserer kort på hans liv og derudover udelukkende fortæller om hans malerier og opfindelser uden at sætte dem ind i en større kontekst.

Opdelingen af bogen på denne måde må være gjort af forskellige årsager, hvor den primære er at bevise bogens argumenter om systemtænkning og en tidlig videnskabelig metode hos LDV. Den anden (indirekte) årsag er at forsøge at underbygge argumenterne ved at give læseren en forsmag og en indlevelse i, hvordan systemtænkningen måtte have foregået i LDVs tanker i forbindelse med udefrakommende påvirkninger fra hans ungdom op til hans sidste åndedrag. Forsøget på dette giver plads til en masse gentagelser og referencer frem og tilbage i bogen, som i starten af bogen synes at være en irritationsfaktor, men virkningen kommer dog belejligt i andel del, hvor man indser, hvor meget der hører

sammen på kryds og tværs i det brede arbejde som LDV udførte.

Læsningen af denne bog giver en masse nyt stof til eftertanke omkring LDVs videnskabelige fremgangsmåde samt indsigt i, hvor langt fremme han var i forhold til sine samtidige. Derudover diskuteres det kort, hvor anderledes verden i dag måtte have set ud, hvis LDV ikke havde holdt de fleste af sine opdagelser hemmelige men i stedet havde delt dem – for de fleste af hans hemmeligheder er først blevet 'genopdaget' flere hundrede år senere.

Bogen i sig selv er nok ikke interessant for alle, men hvis man er interesseret i opfindere og LDV i al almindelighed, så er bogen en gennemlæsning værd, da man kommer dybt ned i hans tankeproces igennem et bredt spektrum af det videnskabelige register, som han besad.

At bruge systemtænkning som en slags metode og nyt perspektiv på LDVs liv og levned er en meget interessant indgangsvinkel, som både virker implicit og eksplicit i bogen, da man nemt flere steder kan sætte forbindelser og mønstre imellem de mange forskellige områder, som LDV forskede i. FC kommer med mange gode eksempler på sådanne forbindelser, som f.eks. hvorledes Leonardo ligestillede bølger i vand med bølger i hår, eller i en anden kontekst, med lydbølger.

Selvom de fleste bøger om LDV forsøger at gå til det umiddelbart spændende, nemlig hans opfindelser, hans malerier, og hvorledes han kom frem til sine opdagelser, så vælger FC

at starte ud med at fokusere på hans liv for at vise, hvordan systemtænkningen allerede befandt sig som en slags værktøj i forbindelse med en videnskabelig metode hos Leonardo, og det kan være ret kedsommeligt, men når man først kommer i gang med anden del af bogen, giver dette langt mere mening.

Trods den langsommelige første del af bogen, så er valget af denne opdeling forståelig, for som læser indser man hvordan 'systemtænkningen' har været et relevant værktøj til at opnå indsigt med for LDV, samtidig med at man selv får smag for netop systemtænkningen i kraft af bogens opbygning. Det lykkes FC at promovere netop denne videnskabelige retning, samt at give et solidt overblik over LDVs opdagelser og tanker – og systemtænkning bliver tilmed tilføjet i læserens bevidsthed som en anderledes metode til tilegnelse af ny viden eller nye interesseområder.

Jesper Bachstein Nim

Kierkegaards og Heideggers eksistensanalyse
og dens forhold til forkyndelsen

K. E. Løgstrup

Forlaget KLIM, 2013

156 sider, 199 kr

anmeldelse »

Turen går til eksistensen

I den pressemeddelelse, der fulgte forud for udgivelsen af Løgstrups komparative analyse af Kierkegaards og Heideggers eksistenstænkning, beskrives værket som – sammen med det senere hovedværk *Opgør med Kierkegaard* – det vigtigste Løgstrup skrev om Kierkegaard.

At Løgstrup havde et vanskeligt forhold til Kierkegaard og hans forfatterskab er ingen nyhed – og man kan måske stille spørgsmålet, om det faktisk er muligt at have andet. Løgstrup var i sin egen tænkning stærkt influeret af Kierkegaard men distance-rede sig mere og mere fra ham i løbet af sit forfatterskab med klar kulmination i det senere hovedværk. Alle-rede i nærværende værk, og særligt i værkets anden del, er det dog tydeligt at se, at der er et opgør på vej.

Værket *Kierkegaards og Heideggers eksistensanalyse og dens forhold til forkyndelsen* er oprindeligt forelæsningsmanuskriptet til otte forelæsninger Løgstrup forestod på det dengang meget nye Freie Universität i Berlin i 1950. Værket består af otte kapitler, der falder i to klart

adskilte dele, og er desuden forsynet med et glimrende efterskrift af Svend Andersen, professor i Systematisk Teologi ved Aarhus Universitet.

Med Knud Ejler som guide

I bogens første fem kapitler udlægger og fremstiller Løgstrup forholdsvis loyalt og meget anskueliggørende både Kierkegaards og Heideggers eksistensanalyser, men fra kapitel seks får tonen en noget anden lyd; herfra tager Løgstrup særligt Kierkegaards tænkning under en kritisk lup. Værkets første del er knap så sprængfyldt, provokerende eller udfordrende. Over fem kapitler behandler Løgstrup en række klassiske eksistensfilosofiske elementer som selvet, angst, skyld, samvittighed og det mellem menneskelige som disse fremstilles hos hhv. Kierkegaard og Heidegger. I denne del af værket står dog en ting særligt lysende klart for undertegnede: Løgstrup anskueliggør. Han rummer og oversætter alt fra Heideggers mærkværdige, konstruerede (og overivrige) ordforråd til Kierkegaards poetiske og snørklede

sprog, der aldrig har set skyggen af en stringent rød tråd. Løgstrup forstår og formår at anskueliggøre, og dette kan måske ligefrem siges at være en bedrift. Særligt interessant er det også at læse en decideret minutøs komparativ analyse af to af de største eksistensstærkere. Ofte tænker man som læser, at der er tydelige paralleller mellem disse – og det er der – men noget helt andet er faktisk at blive taget i hånden og ført ned i de konkrete ligheder og (alligevel afgørende) forskelle, der findes i deres tænkning. Løgstrup guider sin læser hele vejen med en blid hånd.

"Kierkegaard tager fejl [...]"

Anden del af værket lader Heidegger glide noget i baggrunden og tager sig i høj grad ud som en kritisk læsning og kommentering af Kierkegaard og særligt hans begreb om "den uendelige fordring":

"Den kritik af Kierkegaard, som jeg [i min sidste forelæsning] gjorde mig til talsmand for, gik i hovedsagen ud på, at Kierkegaard skar båndene mellem den uendelige fordring og den konkrete eksistens over med den uendelige abstraktion. Heroverfor var det min påstand, at den uendelige fordring [...] melder sig netop i den konkrete eksistens."¹

Løgstrups kritik af Kierkegaard i dette værk kan kort (og meget groft) koges ned til, at Løgstrup mener, at Kierkegaard ikke formår at forklare, hvordan vi alle hver især konkret kan opfylde den uendelige fordring, som hos Kierkegaard lyder, at vi alle hver især skal overta-

ge vores egen konkrete eksistens ved (i gudsforholdets inderlighed) at være bevidst om, at vi intet er og intet formår².

Løgstrup tager ideen om at det uendelige skal indfri og gennemtrænge det endelige (eksistensen) med sig, men i hans optik møder vi faktisk denne fordring helt konkret i de mellem menneskelige relationer, vi alle uundgåeligt indgår i. Derfor er ansvaret et afgørende begreb for Løgstrup:

"Det er alene ansvarets lov eller fordring, der reducerer forholdenes naturgrundlag og kulturelle skikkelse med deres iboende love til den rolle, der er deres, nemlig at afgive omstændighederne for den situation, i hvilken den absolutte fordring melder sig: at tjene det andet menneske, som livet som et ordnet liv binder den enkelte til."³

Det er således i forholdet til den anden, at vi, ifølge Løgstrup, møder det absolutte og det uendelige krav – at vi indadtil vil handle til den andens bedste. Her ses også klare spirer til Løgstrups senere hovedværk *Den etiske fordring* (1956).

I det syvende kapitel tages der så hul på forkyndelsen i forhold til de gennemgaaede eksistensanalyser, og det er forholdet mellem religion og filosofi, der er i spil. Løgstrup skriver:

"Jeg skal [...] blot som teolog sige, at på denne måde forekommer det mig, at filosofien, forstået som eksistensanalyse på indtrængende og frugtbar måde stiller forkyndelsens – og også og ikke mindst den kirkelige forkyndelses problem."⁴.

Problemet er (som altid) friheden, og hvordan absolutte spørgsmål så let kan føre til tvang.

Hvilken vej at gå?

Hvor berettiget Løgstrups kritik af Kierkegaard er, vil jeg lade meget kynligere Kierkegaard-kendere end jeg om at vurdere. Her og nu skal blot konstateres at forsøget på at forstå eksistensfilosofiens kringelkroge (og måske endda eksistensen selv), er det største puslespil, jeg endnu har hældt ud gulvet. Løgstrups lille værk var endnu et par brikker, der faldt på plads.

Noter

1 Løgstrup, K. E. (2013): Kierkegaards og Heideggers eksistensanalyse og dens forhold til forkyndelsen, Forlaget KLIM, Aarhus: 87

2 Ibid.: 55

3 Ibid.: 92

4 Ibid.:112

Cecilie Kjær Rimdal

Islamisme - En orientalsk totalitarisme
Mehdi Mozaffari
Informations Forlag, 2013
312 sider, 299,95 kr

anmeldelse »

Å sette sammen et komplekst puslespill og ende med et detaljert bilde

Islamisme - en orientalsk totalitarisme er skrevet av doktor i politologi fra Sorbonne og professor ved Aarhus Universitet Mehdi Mozaffari. Boken tar opp det komplekse fenomen; islamisme, og inntrykket gjennom boken er at man er i gang med å sette sammen et vanskelig puslespill. Mozaffari ser fenomenet fra ulike vinkler som skaper et bredt bildet av et aktuelt og vanskelig tema. Han påpeker hvordan islamisme er satt sammen av to ulike deler; *islam*-religionen som i utgangspunktet baserer seg på et personlig plan og *isme*- som anfører den ideologiske tyngde i ordet. Det er denne syntese som blir introdusert i boken. Verket er ikke en introduksjon til religionen islam som er sekundær i forhold til temaet islamisme. Gjennom ulike eksempler, former og definisjoner kommer han frem til en følgende definisjon av islamisme:

“Islamisme er en religiøs basert ideologi, som rummer en totalitær tolkning af islam, hvis endemål er erobringen af verden med alle midler.”

Etter denne definisjonen følger en grunnleggende undersøkelse av fenomenets historie og dets rolle i verdensbildet.

Gjennom bokens kapitler og dens ulike vinklinger; historiske, religiøse og samfunnskritiske, blir flere og flere brikker lagt på plass. Bokens puslespill-karakter er godt bildet blir tydeligere og mer detaljert for hver fyldige side med fakta man vender. Fenomenets kompleksitet resulterer i et komplekst verk og boken krever uten tvil konsentrasjon fra leseren. Det er derfor godt at Mozaffari har spart på de vanskelige og tunge formuleringer. Gjennom en tydelig og klar tilgang

skinner det egentlige og kompliserte tema frem. Til tross for dette savner jeg en tydeligere innramning av emnet fra sta av. Hvor er begynnelsen og hva er vårt mål? Det er konsensus om at de fire hjørnebrikkene legges først i puslespillet, en regel Mozaffari ikke helt følger. I tillegg vurderte jeg til tider om enkelte emner kunne vært plassert annerledes og vært enda tydeligere formulert i samsvar med sin kontekst. På den andre siden ender man opp med en bred forståelse av emnet, så med litt tålmodighet går det. Videre er det svært og kommentere på strukturen ettersom jeg må regnes som en uvitende leser på området.

Ellers er boken svært pedagogisk anlagt med gjentakelser (til tider nesten for mange) og gode eksempler som tydeliggjør poengene. Verket er i aller høyeste grad relevant og passende for idéhistorie. Man kan til en viss grad si at Mozaffari bruker en form for idéhistorisk pedagogikk til å underbygge sine poenger. Navn som Arendt, Camus, Rousseau, Aristoteles, Weber, Nietzsche, Kant OG Hegel dukker til stadighet opp i boken. De brukes til eksemplifisering og understrekning av poenger, noe som får en idéhistorikers hjerte til å banke litt hurtigere. Det kan stilles spørsmålstegn ved Mozaffaris nesten overdrevne bruk av europeiske (med omegn) tenkere i et verk om en østlig totalitarisme. Ettersom boken er skrevet (sånn jeg forstår det) for et vestlig publikum, skader det ikke, men det er interessant å merke seg.

I tillegg til dette setter også

Mozaffari opp andre totalitære ideologier opp som målestokker og hjelpemidler til å forstå islamismen. Gjennom ideologier som fascismen, nazismen og bolsjevismen påpeker Mozaffari både likheter og forskjeller mellom disse. Dette er igjen en verdi for en "vestlig" leser, ettersom de andre ideologiene er noe man har bedre kjennskap til og bildet blir dermed klarere. Bildet veier etter min mening også tyngre, ved at den hektes på ens egen forståelse og kunnskaper. Tyngden kjennes også gjennom en viss frustrasjon over andre eksempler han bruker. Til tross for at navn og episoder ringer diverse bjeller- runger klangen i tomhet. For sannheten er at jeg ikke vet nok om dette. Det viktige er at dette ikke følges av en følelse av utilstrekkelighet, men at den tvert imot skaper en higen og et ønske etter mer kunnskap. En fantastisk evne ved boken. Til tross for bokens fremkommelighet, vil jeg anbefale den interesserte leser å ha internett eller et annet oppslagsverk ved hånden, så man kan fylle inn sine egne hull. Ved at boken krever sitt av leseren, men på samme tid, gir leseren så mye, føler man seg klokere for hver side man vender, eller hver puslespillbrikke man finner plassen til, om man vil fortsette i mine metaforiske spor.

Bokens aktualitet og nødvendighet er i disse tider vanskelig å betvile. Personlig mener jeg at det er en mangel ved idéhistorie at man i så stor grad fokuserer på den vestlige utviklingen av idéer. Ettersom "vesten" ikke (lenger) kun er preget av "vestlige"

» anmeldelser

idéer og historie, men i større grad er blandet i den globale diskurs, mener jeg det er viktig å utvide horisonten. Mehdi Mozaffari skriver sin bok våren 2013- en periode der ting stadig er i skarp utvikling. Et element som både gjør boken spesielt aktuell, men faren for å raskt bli utdatert spiller også inn. I sitt etterskrift påpeker Mozaffari selv denne "svakheten", han lar allikevel boken forbli som den er. Av samme grunn synes også jeg boken beholder sin verdi- gjennom definisjoner av begreper og en utgreiing av islam og islamismens utvikling. En annen mulig fare ved boken er, som Mozaffari selv understreker, at den er partisk. Som flyktning fra Iran og ayatholla Khomeinis styre er det ikke tvil om at Mozaffaris blikk i siste ende er vendt i en spesiell retning. Bokens relevans er til tross for dette ikke mulig å betvile fra mitt perspektiv. Den gir et bredt og dypt bilde av et sentralt element i dagens verdensorden. Mehdi Mozaffari utvider ens horisont på en god og utfyllende måte, som skaper et bredt og detaljert bilde av islamisme. Jeg anbefaler denne boken.

Louise Rognlien

